

СУМІЖНІ СЕМАНТИЧНІ МІКРОСИСТЕМИ В ІНДОЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПРАМОВІ: R-/L-КОРЕНІ

Козлова Тетяна Олегівна

канд. філол. наук, доц.

Запорізький національний університет

Стаття містить аналіз семантичних мікросистем, складовими яких є реконструйовані і.е. корені з сонорною на початку. Визначається вплив початкового експонента на семантичну інтеграцію коренів значної хронологічної глибини.

Ключові слова: і.е. корінь, фонетичні та семантичні зв'язки, іконічний знак, символ.

1. Вступні зауваження. Дослідження семантичних класів та зв'язків має давні традиції в лінгвістиці. Положення М. М. Покровського [Покровський 1959, 75] про те, що семантичні закони можна виявити лише в історії розвитку угруповань, а не окремих одиниць, в подальшому було покладено в основу порівняльно-історичних досліджень, зокрема, у зв'язку із вивченням етимологій (Е. Бенвенист, Т. Гамкрелідзе, В. В. Іванов, О. М. Трубочов та ін). Розвідки, які стосуються витоків та розвитку лексичних значень, набувають **актуальності** в контексті наукового інтересу до проблем картин світу, недискретності лексико-семантичної системи, первинних (прототипних) значень [Geeraerts 1977; Wierzbicka 1989; Вежбицкая 1999]. Етимологічні розвідки спрямовані на аналіз мікросистем, складові яких об'єднують за генетичним, формальним, семантичним або формально-семантичним критеріями (Т. Черниш, О. І. Іліаді, В. В. Левицький та ін.).

Ця стаття має на **мети** вивчити комплекс семантичних ознак у межах мікросистеми коренів і.е. прамови зі спільним елементом в ініціалі. Основні **завдання** полягають у з'ясуванні значущості спільної формальної ознаки для семантичної відповідності коренів, аналізі основних принципів організації виділених СМ та встановленні суміжності між ними.

Об'єкт дослідження – і.е. корені з сонорними в ініціалі. **Матеріалом** для аналізу стали 65 *r*-коренів та 95 *l*-коренів, відібрані методом суцільної вибірки з етимологічних та інших словників та баз даних (переважно [АНІД 1993; OED 2004; Рокотпу 1959; Левицький 2010]). Беручи до уваги надзвичайну варіативність і.е. кореня, на яку неодноразово вказували Е. Бенвенист, М. М. Маковський, В. В. Левицький, В. Леманн та інші дослідники, одиниці з формальними розбіжностями, які можна кваліфікувати як варіанти або похідні одного й того самого кореня, було виключено з корпусу, що аналізується: **rei*⁻³ (*rē(i)*-/*reu*-/*rēu*-/*rū*~) "кричати, ревіти", **leig*⁻¹ (*leik*-/*oleig*-) "бідний, слабкий" тощо. З огляду на гіпотетичний характер семантичної реконструкції та її різні версії, при вивченні СМ враховувалися значення прямих продовжень і.е. коренів. Це дозволило уточнити смислове наповнення коренів зі спільним реконструйованим значенням та з'ясувати семантичні ознаки, які згодом зазнають продовження в індоєвропейських мовах.

2. Методологія роботи спирається на основні принципи фоносемантики (вмотивованість фонетично-семантичного зв'язку в слові), теорії когнітивної еволюції (спрямованість еволюційного руху від домінантного індексального/ іконічного до символічного типу семіозису), квантове розподілення інформації в одиницях мови.

2.1. Основний принцип фоносемантики постулює наявність тісного, природного та недовільного (іконічного) зв'язку між фонетичним та семантичним аспектами словесної одиниці. Умови для абсолютної вмотивованості створюються співвіднесеністю слова з позамовною реальністю. Відомо, що на базі звуконаслідування формується цілий шар найменувань, в яких людина відтворює звуки оточуючого середовища. І це відтворення не обов'язково має етнокультурну специфіку. Пор. ізоглоси: слов'янська – рос. *кукушка*, болг. *кукавица*, сrb. *кјкавица*, чес. *kukavka*, польск. *kukawka*, в.луж. н.луж. *kukawa* "зозуля"; рос. *куковать*, *кукукать*, укр. *кувати*, *кукати*, *кукувати*, болг. *куковаць*, сrb. *кјкати*, слов. *kúkati*, чес. *kukati*, польск. *kukać*, *kukować*, в.луж. *kukać*, *kukować* "кукувати"; балтійська – латиськ. *káukt* "вити", лит. *kukioti* "кукувати"; германська – а. *cuckoo*, шв. *kúcku* (розм.), нім. *Kuckuck* "зозуля"; кельтська – ірл. *cúach* "зозуля"; італійські та романські мови – лат. *cucūlus*, фр. *coucou* "зозуля"; лат. *cucūlo* "кукувати"; інші індоевропейські мови – д.інд. *kōkas*, *kōkilās*, гр. *χοχχυζ* "зозуля"; д.інд. *kōkati* "видавати гучний звук", гр. *χοχχυ* "ку-ку", *χοχχύζω* "кукую"; інші мови – тур. *kuyk*, *kuku*, морд. *kuk'u*, ев. *kuk'ov*, татар. *kiki*, казах. *kökök*, калм. *kök^βG*, фін. *kukku* "зозуля". Такі подібності пояснюють [Серебренников 1983, 277] універсальність структури мозку, органів сприйняття та мовлення людини. Все це створює умови для спільності в логіці і відображенні дійсності, а також для формування звукотипів й обмеження їх різноманіття. Проте характер звуконаслідування залежить і від фонетичних особливостей конкретної мови: відсутність певних фонем у мові унеможливило їх використання у звукоімітаціях.

Слід звернути увагу на значущість абсолютної вмотивованості слів. По-перше, незважаючи на те, що кількість звуконаслідувальних номінацій складає лише 2% від загалу частотної лексики в сучасних мовах [Мечковская 2004, 148], вона неухильно зростає, наприклад, у російській мові [див. Блинова 2010, 52]). По-друге, звукообразальні номінації – явище універсальне [див. Газов-Гинзберг 1965, 164 – 168; Левицкий 2008, 84]. По-третє, ономапоєя є достатньо продуктивною базою для формування слів з відносною вмотивованістю (укр. *кукуруіку* > *кукуруікати* (розм.) "не маючи іншого виходу, перебувати десь, очікуючи кращих обставин, умов"; а. *cuckoo* > (розм.) "a crazy person"). Фонетична мотивація певною мірою властива також і назвам рослин, тварин, артефактів, якостей (чимало прикладів звуко символізму наведено у працях С. В. Вороніна, О. П. Журавльова, В. В. Левицького).

Вищезазначене дозволяє зробити припущення про абсолютну вмотивованість базисних протолексем – наявність корелятивних зв'язків між лексичною семантикою протоодиниць та відприродним значенням їх фонетичних оболонок (див. [Козлова 2010 (а); Козлова 2010 (б)]). Як влучно зауважує А. Б. Міхальов [Михалев 2007, 386], мінімальна мотивована форма може стати ключем до мінімальних, первинних семантичних ознак, тобто прототипів, із яких виростає ціла семантична система мови. Вірогідність такого припущення значно підсилюється результатами статистичного аналізу, націленого на встановлення фонетико-семантичних зв'язків у лексиці і.е. прамови [Левицкий 2008].

2.2. Теорія мовної еволюції постулює первинність зорових, слухових й артикуляційних модулів та їх подальшу реорганізацію у фонологічне, а пізніше і граматич-

не кодування інформації [Bickerton 1981; The Evolution of Language... 2002]. Зсув домінантності від *від переважно іконічних* правил через зростання довільності до *символічних* правил можна вважати еволюційним стрибком від природи до культури. Разом із системою дзеркальних нейронів мімесис слугує основою для "розвитку повної *інтерсуб'єктивності*" [Златев 2006, 338], здібності до формування конвенційних (shared) значень. Збільшення довільності відбувається тоді, коли центр уваги мовців зміщується з відношень між референтом та його знаком на відношення між самими знаками [Halliday 1975] як складовими єдиної системи.

Символізацію визначають [Уайт 2004] як основоположну в еволюції не тільки мови, а культури в цілому. Існує думка [Power 1999, 100], що символічна культура виникла як реакція на зростання репродуктивного тиску. Танець та фарбування тіла вохрою – це колишні індекси та ікони [Watts 1999, 139], лише поступово вони були ритуалізовані та перетворилися на засоби символічної репрезентації (див. також [Герасимова 2000, 86]). Можна висловити припущення про те, що в історії людини роль зовнішньої мотивації (звукової, зокрема) змінилася з основної на фонову (рис. 1).

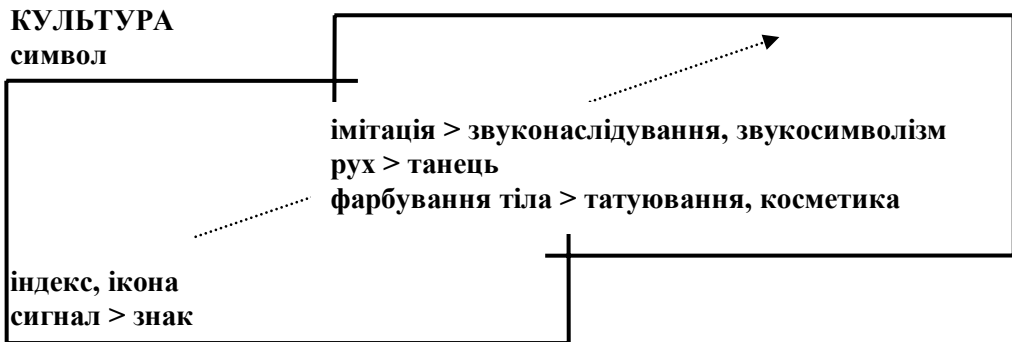

Рис. 1. Іконізм як з'єднуюча ланка між природою та культурою

Іконічні знаки, які еволюційно передують символам, можна вважати одним із засобів "світовідзеркалення". Вони виникали як невід'ємна частина певної ситуації, як засіб, форма злиття людини з такою реальністю, яка існувала "тут і тепер, цілісна, не відгороджена від неї [людини] бар'єром самості та критичності" [Бескова 2000, 150–151]. Відтак, первинні знаки-символи є хронологічно похідними від імітацій, які згодом стали інформативними та використовувалися цілеспрямовано. У своїй історії людина просувається від суб'єктивного, емпіричного сприйняття світу до раціонального, від ситуативно зумовленої, референтно залежної репрезентації – до більш довільної.

2.3. Спираючись на інформаційні характеристики слова, спробуємо з'ясувати, яка частина фонетичної оболонки і.е. кореня забезпечує семантичну інтеграцію одиниць. Історичному мовознавству відома тенденція до руйнування кінця слова та стійкості його початку. Вважають [Серебренников 2005, 100–101], що на початок слова припадає більше енергії мовців, а в кінці сила енергії зменшується і зумовлює послаблення артикуляції. Тому для сприйняття звучання та смислу слова його по-

чаток є важливішим [Блинова 2010, 55]. Оскільки початок слова – це сильна позиція, тож найбільша кількість інформації міститься саме в цій зоні. Впливовою виявляється і частотність: найінформативнішим є мало частотний звук.

Регламентація фонетичної оболонки і.е. слова послаблюється в напрямку від кореня до флексії. Фонетична структура коренів була більш регламентованою у порівнянні з фонетичною структурою суфіксів. Найменший ступінь структурної обмеженості властивий флексіям [Савченко 1974, 142–143] (рис. 2). Префіксація в і.е. правові не була розвиненою, що зумовлюється типологічними особливостями цієї системи (OV тип).

зона посиленої регламентації фонетичної структури КОРІНЬ	зона послабленої регламентації фонетичної структури СУФІКС	зона слабкої регламентації фонетичної структури ФЛЕКСІЯ
--	--	---

Рис. 2. Зони регламентації варіативності фонетичної структури і.е. слова

Якщо звернутися до морфемного складу, то експериментально доведено [Пиотровский 1968, 87], що в індоєвропейських мовах максимум інформації припадає на перший компонент морфеми, а мінімум – на останній. Це забезпечує послідовне чергування інформаційних максимумів та мінімумів. Вважаємо, що принцип *квантового розподілення інформації* в мовних знаках є релевантним для мови будь-якого історичного періоду. Отже, в межах фонетичної оболонки і.е. слова регламентованим виявляється початок слова (корінь), в корені інформаційний максимум бере на себе ініціальна фонема.

3. *Аналіз r- та l-коренів* проводився за такими критеріями: ступінь історичної стійкості експонента; акустичні та артикуляційні ознаки початку кореня; дистрибуція лексичних груп по мікросистемам; гетерогенність СМ.

- Плавні *r-, l-* характеризуються надзвичайною тривалістю збереження у різних індоєвропейських мовах. Б.О. Серебренніков [Серебренніков 2005, 176–177] пояснює це тією роллю, яку ці звуки відіграють у формуванні так званих звукових ланцюгів у різних мовах світу. Наприклад, у літературній арабській мові поширені групи *-rr-, -rs-, -sr-*; у монгольських та тунгусо-маньчжурських мовах інтервокальні групи як правило містять сонант (*-rC-*).

- Акустичними й артикуляційними ознаками плавних *r-, l-* (які для реконструйованої мови встановлюються лише гіпотетично) вмотивовано фонетичне значення ініціалів і.е. кореня (рис. 3). Початок і.е. кореня ми приймаємо за вихідну частку цілісної знакової репрезентації семантими *r-/ l-* мікросистем:

R	[+сонорний]	[+плавний]	[+дрижачий]	[-боковий]
L	[+сонорний]	[+плавний]	[-дрижачий]	[+боковий]
	тривати	лінійний рух	вібрація, сила, руйнування	рідина, гладкий, слабкий
	випромінювати			

Рис. 3. Фонетичне значення плавних *r-, l-* в і.е. правові

• Аналіз МС за представленістю в них різних лексичних груп дозволяє лише частково з'ясувати ті семантичні принципи, що вплинули на їх формування. Дистрибуція лексичних груп по МС виявилася нерівномірною.

Менш численну групу становлять і.е. корені, в яких фонетичне і функціональне значення ініціали збігається. Наприклад: 'ВИПРОМІНЮВАННЯ' – "гучний звук, ревіння" (**rāš-*, **reibh-*, **rei-*³, **reu-b-*, **reu-*¹, **rē-*⁶); "звук, мова" (**lā-*¹, **lek-*³, **lengh-*, **lēu-*³, **lep-*¹); "світло" (**lā[i]p-*, **leuk-*); "тепло" (**leto-*, **lēto-*); 'ЛІНІЙНИЙ РУХ' – "швидко рухатися вперед, котитися, литися" (**rebh-*, **reu-*, **reidh-*, **red-*, **ret(h)-*, **rēs*); "рухатися повільно" (**rēp-*¹); 'СИЛА, ВІБРАЦІЯ' – "дрижати" (**reik-*, **rei-*), "розривати" (**rei-*¹, **rendh-*, **remb-*, **reu-*², **rē-*²), "тягнути, виривати" (**rēd-*², **rep-*); РІДИНА (**reg-*²), "водойма" (**laku-*, **lāmā-*, **lendh-*¹, **leu-g-*²), "густа рідина" (**lat-*, **leu-*¹); 'ГЛАДКИЙ' – "гладкий, слизький; змащувати жиром" (**lei-*³, **leip-*¹, **lerg-*); 'СЛАБКИЙ' – "слабкий, тонкий, легкий" (**leig-*¹, **leg*^{h-}).

Друга група коренів кількісно домінує і включає релятивні лексичні групи, в яких зв'язок між фонетичним і функціональним значенням ініціали не збігається. Наприклад: "готувати, упорядковувати" (**rēk-*², **rē-*¹), "керувати" (**rē-*³, **reg-*^{2/1}), "підтримувати" (**reid-*, **rem-*, **rē-*⁴), "темний колір" (**reg*^{os-}, **rei-*², **reudh-*, **rē-*⁵), "емоційне напруження" (**rabh-*, **rēd-*¹), "рослини" (**rāp-*, **reus-*, **rēi-*², **rughijō-*), "тварини" (**r̥k̥po-s-*), "частини тіла" (**reuto-*, **rēito*), "зв'язувати, стримувати" (**reig*, **rek-*², **rezg-*, **r̥ksā*), "покривати" (**rebh-*²), "відкривати/ся" (**reujə*), "простягатися" (**reig-*²) та інші.

З метою встановлення корелятивного зв'язку між функціональним та фонетичним значенням був проведений аналіз і тих коренів, що не входять до складу аналізованих МС, але мають реконструйоване суміжне значення. Наприклад, необхідно визначити семантичний зв'язок **leit(h)-*² "помирати" з СМ *l*-коренів. Для цього з'ясуємо основні семантичні лінії, з якими співвідносяться рефлексі синонімічних коренів (**dheu-*², **mer-*⁴, **sup-*¹). І.е. **dheu-*² "помирати": 'смертний; той, що може померти' (гот. *diwans*), 'помирати' (да. *dōian*, д.нор. *deuja*, лит. *dvisti*), 'мертвий' (гот. *dauþs*, да. *dēad*), 'смерть' (д.нор. *daudhr*, дірл. *dūth*, да. *dēath*), 'людина, смертний' (вал. *dyn*, корн., брет. *den*), 'похорон' (лат. *fūnus*), 'втратити свідомість' (д.шв. *dāna*, норв. *daana*), 'втратити активність' (ісл. *doði*, *doðna*, гот. *usdauþs*), 'труп, мертве тіло' (арм. *di*, *dioy*), 'спустити дух' (лит. *dvesiù*, *dvesiaiù*, *dvēsti*), а також 'зменшуватися, слабшати' (да. *dwīnan*, а. *dwindle*). Отже, і.е. **dheu-*² означає "помирати = бути смертним як людина (хто дишає, має свідомість); втратити активність" і залучається переважно до опозиції 'ЖИВИЙ::МЕРТВИЙ'.

Рефлексі і.е. **leit(h)-*² "помирати" мають дещо інше семантичне спрямування. Окрім спільних з **dheu-*² семантичних ліній – 'помирати' (авест. *raēθ-*), 'мертвий' (д.сканд. *liðinn*), спостерігаємо зсув до 'падати' (тох. А *lit-*), 'рухатися' (гот. *ga-leiþan*, д.нв. *liðan*), 'вести, прямувати' (д.нв. *leitān*, *leiten*, да. *lædan*, а. *lead*), а також 'шлях' (герм. **laidō*, да. *lād*) і 'потік, річище' (дісл. *leið*). Як свідчать приклади, і.е. **leit(h)-*² означає "помирати = рухатися повільно, лінійно; поступово

зникати" й актуалізує смислову лінію 'МЕРТВІЙ= СЛАБКІЙ; ТОЙ, ЩО ЗНИКАЄ'. Ця лінія підтримується іншими *l*- коренями – **leik*^v- "покидати", **lē*- "відпускати, слабшати, уповільнювати", **leu*- "послабити, відрізати, розділяти", **leu(ə)*- "мити, змивати", **legh*- "лежати, класти", **leg*^v*h*- "легкий; такий, що має незначну вагу", **leis*- "малий", **lei*- "слизький" тощо.

Продовження і.е. **mer*⁻⁴ "помирати" тяжіють до таких семантичних ліній – 'помирати' (д.інд. *māratī*, *māratē*, арм. *merānim*, гр. *έμортειν*, лат. *morior*, хет. *me-ir-ta*, ц.сл. **mьrō*, *měrti*, д.рус. *мерети*, укр. *мерети*, *мерти*, *мру*), 'убивати' (д.інд. *mārayati*, літ. *marinti*, србс. *mōriti*), 'вбивство' (д.ісл. *mord*, гот. *maurþr*), 'мертвий' (авест. *mərəta-*, лат. *mortuus*), 'смертний, людина' (арм. *mard*, д.інд. *mārta-*, авест. *maša-*, гр. *μортός*), 'похорон' (алб. *mort*), 'смерть' (д.інд. *mṛtá-*, ц.сл. *mṛtije*, алб. *mortje*), 'богиня смерті' (лат. *Morta*), 'безсмертний' (д.інд. *amṛja-*, авест. *aməša-*, гр. *άμβροτος*). Отже, і.е. **mer*⁻⁴ означає "помирати = бути смертним, людиною" і наближається до семантичних ліній, актуалізованих рефлексами кореня *dheu*⁻². Система ж опозицій, до якої залучається **mer*⁻⁴ представлена не тільки протиставленням 'МЕРТВІЙ::ЖИВИЙ', а й 'МЕРТВІЙ::БЕЗСМЕРТНИЙ' і, відповідно, 'ПРОФАННИЙ::БОЖЕСТВЕНИЙ'.

Корінь **suęp*⁻¹ "помирати" має рефлекси, що підтримують смисловий центр 'інактивність, спокій, щось тривале' і групуються навколо 'спати, засинати' (д.інд. *svāpiti*, *svāpati*, авест. *x āp-*, лат. *sōpiō*, *-īre*, д.а. *swefan*, ц.сл. *sъpati*) та 'сон' (ц.сл. *съпъ*, д.інд. *svāpna-*, авест. *x āfna-*, арм. *k'un*, алб. *gjumë*, лат. *somnus*, д.ірл. *sūan*, вал., корн., брет. *hun*, лит. *sāpnas*, *sapnūs*, латиськ. *sapnis*, д.а. *swefn*). Отже, **suęp*⁻¹ означає "помирати = бути заспокоєним, не рухатися, стуляти очі, бути нездатним щось сприймати очима" (пор. **sleb*- "слабкий; спати", **sen*- "старий, давній", **sāg*- "шукати очима", **sek*^v-² "сприймати, бачити", **spek*- "спостерігати", **sek*^v-³ "говорити, вимовляти" ін.). Смислове наповнення і.е. **suęp*⁻¹ "помирати" більшою мірою тяжіє до і.е. **leit(h)*⁻². Аналіз формально відмінних коренів із суміжним значенням дозволив нам чіткіше виявити смислове наповнення **leit(h)*⁻² та встановити семантичний зв'язок цієї одиниці з СМ *l*- коренів ('мертвий= слабкий; той, що зникає'). Семантичні зв'язки в мікросистемах *r*- та *l*-коренів див. на рис. 4, 5.

Центральні/ядерні зв'язки представлені коренями із значеннями прямо співвідносними із фонетичним значенням ініціалі. В міру віддаленості від центру СМ зв'язки слабшають і представлені коренями, в яких фонетичне та функціональне значення ініціалі знаходяться у відношеннях непрямої кореляції. Наприклад, зв'язок 'слабкий': **laijuo*- "лівий" встановлюється через посередництво 'кривий, хворий, злий, неприємний, тобто 'схилений у бік', та актуалізується в рефлексах – гр. *λαίος* "зв'язок", лат. *laevus* "лівий, невдалий, нерозумний, лиховісний", *laevē* "незграбно", літ. *išlaivóti* "згинати", пор. д.а. *lyft* "weak" > *left*. На периферії СМ різноманітність і деталізація лексичних груп зростає, а обсяг кожної з них зменшується. Отже, семантична категоризація вимагає більшої кількості ознак.

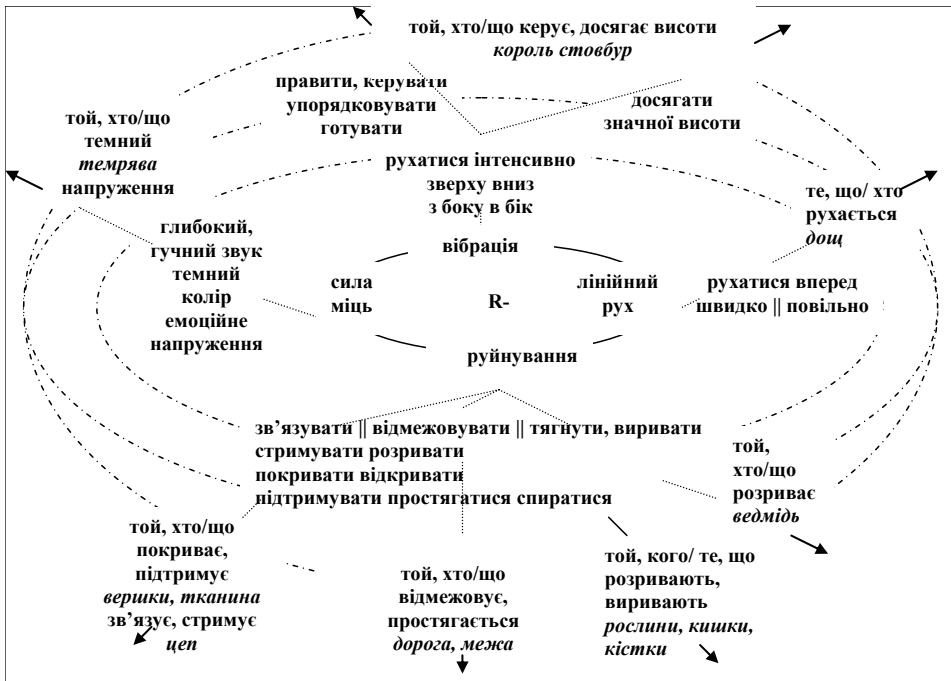

Рис. 4. Семантичні зв'язки і.е. *r*-коренів

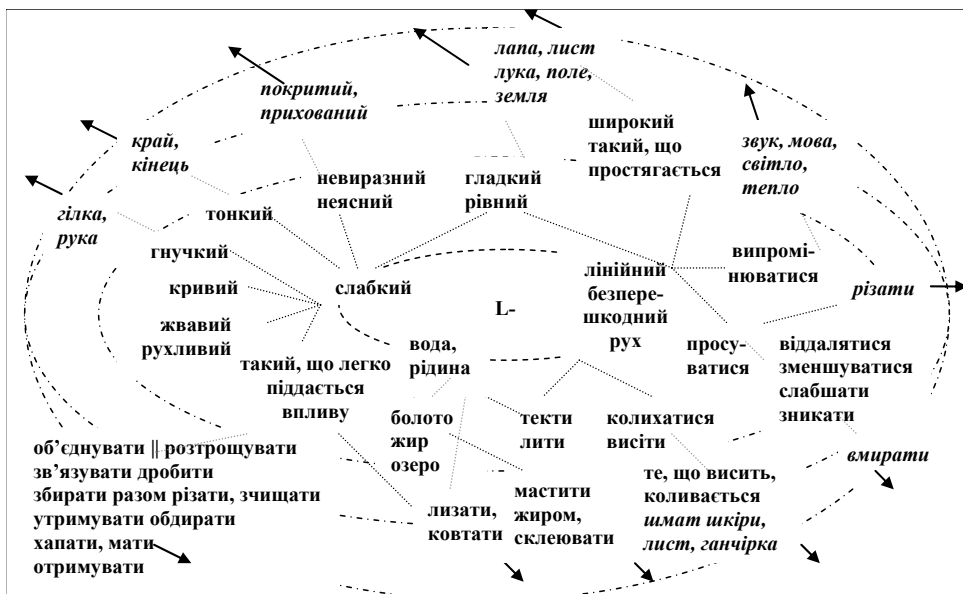

Рис. 5. Семантичні зв'язки і.е. *l*-коренів

Суміжність СМ *r-/l*-коренів актуалізується у наявності однакових лексичних груп ('темний колір', 'лінійно рухатися', 'текти, литися', 'широко відкриватися', 'дрижати', 'покривати', 'емоційне напруження – лють, радість', 'частини тіла', 'рослини', 'тварини'), хоча наповненість цих лексичних груп варіюється.

Наприклад, у СМ *r*-коренів назви тварин, рослин, органів співвідносяться з ознакою 'сила = розривати' (**r̥k̥p̥o-s* "ведмідь"; **rāp* "ріпа", **rēi-2* "горіх", **rugh̥iç*- "жито"; **reut-* "шлунок тварини", **rēito-* "плече, лопатка тварини"), а в СМ *l*-коренів – з ознаками 'слабкий = малий, жвавий, хапати' (**lūš-* "воша"); 'слабкий = рідина, жир' (**lendh-2* "стегно, бік; нирки"), 'слабкий = гнучкий, плести, ткати' (**l̥-no-* "льон").

- Ступінь гетерогенності СМ визначається з огляду на набір семантичних ознак. Менший набір ознак свідчить про більшу гомогенність СМ та її щільність. Так, можна сказати, що СМ *r*-коренів є більш гомогенною та щільною у порівнянні з СМ *l*-коренів (див. рис 4,5).

- Основні розбіжності між СМ зумовлені різноаспектною репрезентацією дійсності: СМ *r*-коренів включає одиниці із значенням "випромінюватися, рухатися лінійно", а СМ *l*-коренів – "котитися"; серед *r*-коренів домінують значення "руйнувати, розділяти", а серед *l*-коренів – "склеювати, з'єднувати". *r*-корені – це одиниці переважно із агентивно-орієнтованою семантикою, в той час як *l*-корені – з пацієнттивно-орієнтованою семантикою.

3. **Висновки.** Аналіз і.е. коренів з сонорними *r-/l*- в ініціалі показав, що семантично різнорідні одиниці і.е. прамови виявляють суміжність і можуть бути об'єднані в мікросистеми (поля). Градуованийий, ядерно-периферійний, характер співвіднесеності одиниць з МС визначається абсолютним/ відносним типом мотивації, прямою/ опосередкованою кореляцією між фонетичним та функціональним значенням експонента семантики, який міститься на початку і.е. кореня. *Подальші дослідження* будуть спрямовані на синхронічне вивчення внутрішніх відношень між складовими мікросистемами, а також на діахронічний аналіз відношень між етимонами та їх рефлексамі.

В статье представлен анализ семантических микросистем, в состав которых входят и.е. корни с сонорным в начале. Определяется роль инициала для семантической интеграции корневых морфем значительной диахронической глубины.

Ключевые слова: и.е. корень, фонетические и семантические связи, иконический знак, символ.

The purpose of this article is to study semantic microsystems of Proto-Indo-European *r-/l*- roots. It is argued that it is the iconic nature of root initial that contributes to the semantic integration of the roots.

Key words: Proto-Indo-European root, phonetic and semantic relations, icon, symbol.

Література:

1. Бескова И. А. Язык символов как эпистемологический феномен/ Ирина Александровна Бескова// Эволюция. Язык. Познание. – М.: Языки русской культуры, 2000. – С. 134–161.
2. Блинова О. И. Мотивология и ее аспекты/ Ольга Иосифовна Блинова. – [изд-е 3-е испр. и доп.]. – М.: КРАСАНД, 2010. – 304 с.
3. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков/ Анна Вежбицкая. – [пер. с англ.; под ред. Т. В. Булыгиной]. – М.: Школа "Языки русской культуры", 1999. – і-хii, 780 с.
4. Газов-Гинзберг А. М. Был ли язык изобразителен в своих истоках? (Свидетельство прасемитского запаса корней)/ А. М. Газов-Гинзберг. – М.: Наука, 1965. – 183 с.

5. Герасимова И. А. Танец: Эволюция кинестезического мышления / И. А. Герасимова // Эволюция. Язык. Познание. – М.: Языки русской культуры, 2000. – С. 84–112.
6. Златев Й. Значение = жизнь (+ культура): набросок единой биокультурной теории значения / Й. Златев // *Studia linguistica Cognitiva*. Вып. 1. Язык и Познание: Методологические проблемы и перспективы. – М.: Гнозис, 2006. – С. 308–361.
7. Козлова Т. О. Индоевропейські корені: роль альтернатив у процесах семантичної рефлексії архаїчного етимону / Т. О. Козлова // Наукові записки. – Вип. 89 (4). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010 (а). – С. 31–35.
8. Козлова Т. О. Редуплікація і.е. кореня та її вплив на семантичну рефлексію етимону / Т. О. Козлова // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка: Філологічні науки. – Вип. 22. – Т. 1. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2010 (б). – С. 200–204.
9. Левицкий В. В. Семантические и фонетические связи в лексике индоевропейского праязыка. Опыт квантитативного анализа этимологического словаря: [монография] / Виктор Васильевич Левицкий. – Черновцы: Рута, 2008. – 232 с.
10. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков; Т. I – II / Виктор Васильевич Левицкий. – Винница: Нова книга, 2010.
11. Мечковская Н. Б. Семантика: Язык. Природа. Культура: Курс лекций / Нина Борисовна Мечковская. – М.: Узд. Центр "Академия", 2004. – 432 с.
12. Михалев А. Б. Семантические прототипы / А. Б. Михалев // Язык и действительность: Сборник научных трудов памяти В. Г. Гака. – [отв. ред. В. Д. Мазо]. – М.: ЛЕНАНД, 2007. – С. 381–388.
13. Пиотровский П. Г. Информационные измерения языка / Раймонд Генрихович Пиотровский. – Л.: Наука, 1968. – 116 с.
14. Покровский М. М. Избранные работы по языкознанию (семасиологические исследования в области древних языков) / Михаил Михайлович Покровский. – М.: Изд-во АН СССР, 1959. – 382 с.
15. Савченко А. Н. Сравнительная грамматика индоевропейских языков. Учебное пособие / Алексей Нилович Савченко. – М.: Высшая школа, 1974. – 412 с.
16. Серебренников Б. А. О материалистическом подходе к явлениям языка / Борис Александрович Серебренников. – М.: Изд-во "Наука", 1983. – 319 с.
17. Серебренников Б. А. Вероятностные обоснования в компаративистике / Борис Александрович Серебренников. – [изд. 2-е, стереотип.]. – М.: Ком книга, 2005. – 376 с.
18. Уайт Л. Избранное: Эволюция культуры / Лесли Уайт; [пер. с англ.]. – М.: РОССПЭН, 2004. – 1064 с. (Серия "Культурология. XX век").
19. (AHID) American Heritage Illustrated Dictionary. – [3d ed.]. – Boston, NY: Houghton Mifflin Co, 1993. – 1630 p.
20. Bickerton D. Roots of Language / Derek Bickerton. – Ann Arbor, Michigan: Karoma Publishers, 1981. – 351, xiii p.
21. The Evolution of Language out of Pre-Language (Typological Studies in Language 53) / [ed. by T. Givón and Bertram F. Malle]. – Amsterdam: John Benjamins Publishing Co, 2002. – 392 p.
22. Geeraerts D. Diachronic Prototype Semantics. A Contribution to Historical Lexicology / Dirk Geeraerts. – Oxford: Clarendon Press, 1977. – 207 p.
23. Halliday M. A. K. Learning How to Mean / Michael Alexander Kirkwood Halliday. – London: Edwin Arnold Press, 1975. – [12] 164 p.
24. (OED) The Oxford English Dictionary. – [2nd ed.] – [on CD-ROM, version 3.1.]. – Oxford: OUP, 2004.
25. Pokorny J. Indogermanische Etymologisches Wörterbuch: B. 1 – 3 / Julius Pokorny. – Bern: A. Francke AG Verlag, 1959.
26. Power C. 'Beauty magic': the origins of art / Camilla Power // The Evolution of Culture. An interdisciplinary view. – [ed. by Robin Dunbar, Chris Knight, Camilla Power]. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 1999. – P. 92–112.
27. Watts J. The origin of symbolic culture / Jan Watts // The Evolution of Culture. An interdisciplinary view. – [ed. by Robin Dunbar, Chris Knight, Camilla Power]. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 1999. – P. 113–146.
28. Wierzbicka A. Semantic primitives and lexical universals / Anna Wierzbicka // Quaderni di semantica 10.1. – 1989. – P. 103–321.